

»200 LET ŠOLSTVA NA PREVALJAH« in POŠTA 2391 PREVALJE

**Borut Bončina, Zgodovina šolstva v Mežiški dolini do leta 1918
(Alojz Pristovnik, 2008) in Margareta Jukič**

6. decembra 1774, pred dobrimi 244 leti, je cesarica Marija Terezija podpisala prvi osnovnošolski zakon, imenovan Splošna šolska naredba, s katero je bilo v Habsburški monarhiji, torej tudi v tedanjih slovenskih deželah, uvedeno obvezno šolanje otrok od šestega do dvanajstega leta starosti. Kljub centralističnemu značaju zakona, katerega želja je bila državo prosvetno in kulturno poenotiti v nemškem jeziku, pa so pri vprašanju jezika zmogli dovolj pragmatičnosti in v trivialki (osnovna šola v manjših krajih z najosnovnejšim programom) dopustili uporabo slovenskega jezika. Nadzorovanje dela v šolah je prešlo na poklicne nadzornike in v trivialkah so to delo opravljali duhovniki, ki so zaradi manka rednih šol nadaljevali s šolskim delom s poukom ob nedeljah, kjer so se učenci naučili branja in pisanja v slovenščini. Drugi osnovnošolski zakon, imenovan Politična šolska ustava, sprejet l. 1805, je delo v šolah v celoti podredili nadzoru rimskokatoliške Cerkve in za učence, ki niso mogli obiskovati šole kot novo obliko poučevanja, zasnoval zasilne nedeljske šole. V njih so izvajali skrčen obseg pouka – tako so se učenci, predvsem na podeželju, vsaj malo naučili brati in pisati slovenščino. Iz teh oblik so kasneje pogosto nastale nove stalne ljudske šole. Tretji osnovnošolski zakon, sprejet l. 1869, je utrdil položaj učiteljev, pokrbel za njihovo boljšo izobrazbo ter materialno osnovo in jim s tem dvignil tudi samozavest. Hkrati so šolsko obveznost povečali na osem let, od šestega do štirinajstega leta starosti. Uvedli so meščansko šolo za šolanje na poklicnem oziroma obrtnem področju Vsi ti zakoni so povsod tam, kjer so jih uporabljali na pobudo posameznikov (laikov, duhovnikov) ali šolske oblasti, omogočili zgodnje nastajanje šol in v njih izobraževanje in vzgojo otrok. Prva trška, dvojezična šola v Mežiški dolini, je nastala 1. januarja 1700 na Ravnah na Koroškem, l. 1811 v Črni in l. 1819 na Prevaljah in v Mežici. Z ustanavljanjem utrakvističnih šol, v katerih je bila slovenščina kot učni jezik in učni predmet popolnoma izrinjena, je potekalo načrtno in nemoteno ponemčevanje brez večjih ovir. Ta proces je bil v šolah v Mežiški dolini zaustavljen z razpadom Avstro-Ogrske in s priključitvijo Sloveniji oziroma Kraljevini SHS. Tam so nekoliko spremenjen tretji avstrijski zakon uporabljali vse do leta 1929, ko so ga nadomestili z novim, povsem unitarističnim pristopom, s katerim so oblasti v stari Jugoslaviji omejile samostojnost slovenskega šolstva. Organizirano šolstvo na Prevaljah je zaradi porajajočo se industrije in intenzivnega ponemčevanje pomenila za slovenski jezik pomembno javno ustanovo. Margareta »Greta« Jukič, učiteljica, kulturna ustvarjalka, publicistka, dolgoletna občinska svetnica in donedavna podžupanja Občine Prevalje, je pred leti dala pobudo, da se 200-letnica obeleži z zbornikom, ki ga pripravlja skupaj z vodstvom osnovne šole. Njeno vztrajno delo se je skozi desetletja manifestiralo skozi različne tiskane in v zadnjem času tudi digitalne enote. Nastal je zbornik ob 50-letnici Bralne značke (2002), skupaj z Marijo Suhodolčan Dolenc in strokovno recenzijo

dr. Karle Oder sta napisali »Biografski leksikon občine Prevalje« (2005); s strokovnim sodelovanjem dr. Karle Oder in drugimi avtorji je sodelovala pri čezmejnem projektu »Po poteh koroške kulturne krajine Občine Prevalje in Mestne občine Pliberk« s tremi knjižnimi izdajami; sodelovala pri čezmejnem projektu Koroške s strokovnim sodelovanjem in vodstvom dr. Karle Oder in Koroškega pokrajinskega muzeja »Biseri naše kulturne krajine/Kleindenmaeler.at«, ki je nastal v elektronski obliki. S Suhodolčanovo sta uredili in izdali zbornik o »Mitji Šipku Pesem in jeklo« (2007), uredili knjigo »prim. Draga Plešivčnika Izpod Brinjeve gore v Slovenj Gradec« (2009), zbrali gradivo in uredili zbornik »Anton Oliban, narodni buditelj, kulturni delavec, prijatelj Prešernov« (2010); izdali zbornik »Blaž Mavrel, koroški bukovnik sredi gozdnih samot« (2014) v sklopu čezmejnega projekta »REG-KULT : Žive vezi - rastoča knjiga Koroške = Vitale Kulturkontakte – Wachsendes Buch Kaertens (2015). Zadnja knjiga je »Rastoča knjiga občine Prevalje Nekoč je bilo jezero = Das wachsende Buch der Gemeinde Prevalje Es war einmal ein See = The growing book of municipality Prevalje Once there was a lake (2017)«, ustvarjena skupaj z dr. Karlo Oder, dr. Vinkom Skitkom, Liljano Suhodolčan, Borutom Bončino in drugimi avtorji.

Občina Prevalje in Koroško filatelistično društvo sta v zadnjem desetletju, nekajkrat tudi v sodelovanju z Osnovno šolo Franja Goloba Prevalje, z najrazličnejšimi filatelističnim sklopi vestno obeležila pomembne dogodke lokalne in širše skupnosti. Filatelistični sklop »200 let šolstva na Prevaljah« je oblikoval arh. Borut Bončina. Pri svojem oblikovanju je uporabil faksimila nekdanjega ročnega šolskega zvonca ter lesene šolarske tablice iz sredine prejšnjega stoletja (oboje iz arhiva Andreje Keber) in sodobne elektronske tablice (»i-pad«)

Filatelističen sklop sestavljajo:

- en (1) priložnostni poštni žig (2391 Prevalje, 7. 1. 2019) in
- ena (1) priložnostna poštna ovojnica (KFD 188/2019)

Motivika filatelističnega sklopa povezuje oblikovno podobna zasnova prvotne lesene šolske tablice z skrilastim vložkom, prednikom papirnatega zvezka, ter digitalne/ elektronske tablice, ki se kljub oblikovni sličnosti uporabnostno razlikujeta tako kot »dan in noč«. Uporabljeno črkovje/tipografije je preplet človekovega rokopisa, šolskega lepopisa, tiskarskih svinčenih črk, tehničnega zapisa tipkalnih strojev do digitalnega zapisa. Na priložnostni pisemski ovojnici je tudi predstavljen ročni šolski zvonček, ki ga je izpodrinil elektronski signal/brčanje, ki se v dandanes v šolah predvaja preko zvočnikov. Ob desnem robu zvončka je »ponižno« prikazan tudi nekdanji »vzgojni« pripomoček št. 1 – lesena palica. Filatelistični sklop zaokrožuje priložnostna filatelistična razstava (Jože Keber, KFD) v prostorih Male galerije Družbenega doma (1. nadstropje) na Prevaljah.. 28. marca 2019, na dan predstavitve zbornika »200 let šolstva«, bo izdana filatelistično dopisnico, ki bo služila tako kot vabilno-obvestilni letak kot filatelistična posebnost ter še dodaten priložnostni poštni žig, ki bo zapisal in zaznamoval ta pomemben dogodek tako v lokalno zavest, kot v svet pošiljanja sporočil in v svetovni svet domoznanstva.